

zondag 28 november
15:00 uur

www.zaansymfonie.nl

**Zaans Symfonie Orkest
o.l.v. Coen van 't Hof**

Adriaan Kramer speelt:
Trompet concert in Es, Haydn

Ouverture Egmont, Beethoven
Symfonie no. 6, Schubert

kaarten volw. 8 euro
kind. en 65+ 6 euro
aan de zaal

De Vermaning
Westzijde Zaandam

BEWIJS VAN TOEGANG

Programma

Ludwig van Beethoven, ouverture zum
Trauerspiel “Egmont” in f-Moll, opus 84

Sostenuto ma non troppo
Allegro
Allegro con brio

Joseph Haydn, Konzert für Trompet in Es

Allegro
Andante
Allegro

Pauze

Franz Schubert Symfonie nr. 6 in C major,
D.589

Adagio – Allegro – Più moto
Andante
Scherzo. Presto – Più lento
Allegro moderato

**Het Zaans
Symfonie
Orkest,**
voortgekomen
uit de

Toonkunsttraditie, kan bogen op een lange geschiedenis. In 1829, in de hoogtijdagen van de vaderlandse Romantiek, werd de Maatschappij tot bevordering van de Toonkunst opgericht. Deze had als doel het toen nog grote koninkrijk Holland meer muzikaal aanzien in Europa te geven. Ze organiseerde onder meer muziekfeesten, stimuleerde in plaatselijke afdelingen de koorzang, promoveerde het muzikale onderwijs en werkte daardoor mee aan de verhoging van de muzikale standaard van de steeds professioneler wordende symfonieorkesten. Sommige plaatselijke afdelingen

stichtten muziekscholen; die in Amsterdam zelfs een eigen conservatorium.

De Toonkunstafdeling voor Zaandam en omstreken werd eigenlijk pas laat opgericht en wel op 20 juni 1924, als koorvereniging. Wie de eerste dirigent was, is niet meer te vinden. Wel is bekend dat F.J. Sicking het koor leidde van 1933 tot eind jaren vijftig. Onder zijn leiding genoten de jaarlijkse uitvoeringen van Bachs Matthäus Passion een bekendheid die tot buiten de Zaanstreek reikte.

Als aparte vereniging bestond sinds 1920 de Zaanse Orkestvereniging, die vanaf 1930 onder leiding stond van Piet van Mever, die ook dirigent was van het voornamelijk uit werkloze beroepsmusici bestaande Zaanse Kamerorkest. Bij de hierboven genoemde uitvoeringen van de Matthäus verzorgde deze Zaanse Orkestvereniging de instrumentale begeleiding.

In 1937 ontstond er in dit gezelschap een flinke ruzie, waarna een deel van de leden zich afscheidde. Na de Tweede Wereldoorlog hebben beide splinters elkaar weer gevonden en zijn zij gezamenlijk verdergegaan als de orkestafdeling van de Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst, afdeling Zaandam en omstreken.

Het koor, waar ooit alles mee begon, werd in 1976 opgeheven door een gebrek aan herenleden. De orkestafdeling bestaat nog steeds, al is de aanduiding 'Toonkunst' een aantal jaren geleden uit de naam geschrapt.

De laatste periode was Geerten Kooi de vaste dirigent. Eind vorig jaar kondigde hij aan dat hij aan andere werkzaamheden voorlopig meer tijd zou kwijt zijn en dat hij daarom het stokje aan een andere dirigent wilde overgeven. Het zoeken van een geschikte opvolger heeft zoveel tijd gekost dat het gebruikelijke voorjaarsorkest erbij is ingeschoten. De leden van het orkest hebben zich

voorgenomen bij dit concert dubbel hun best te doen om het gemis te compenseren.

De laatste jaren ziet het orkest zich overigens geplaatst voor meer problemen. Zo stukt de aanwas van nieuwe spelers, vooral strijkers. Gelukkig zijn er in elke strijkersgroep nog voldoende spelers om elke dinsdagavond met plezier te kunnen repeteren, maar voor een gevuld geluid is versterking eigenlijk wel nodig. Een ander probleem is meer van financiële aard. De gemeente Zaanstad heeft aangekondigd dat de o zo noodzakelijke subsidie binnen afzienbare tijd zal worden stopgezet. Gelukkig heeft het ZSO in cacaoproducent ADM een sponsor gevonden die de derving van de gemeentelijke geldstroom gedeeltelijk goedmaakt.

Coen van 't Hof is van huis uit trombonist. Hij studeerde aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag en na voltooiing van zijn opleiding bekwaamde hij zich verder op dat instrument bij Roger Bobo en Joseph Alessi in New York. Als solist verwierf hij een internationale reputatie in zowel het traditionele als het eigentijdse repertoire.

Zo trad hij op met diverse orkesten en ensembles in de Verenigde Staten, Japan en Korea. In oktober 1998 was Coen van 't Hof uitgenodigd als 'Emerging Artist' tijdens de Swiss Brass Week in het Zwisterse Leukerbad. Bij De Nederlandse Opera soleerde Coen in Alexander Kneiffel's *Alice in Wonderland*. Vorig jaar speelde hij de *Oraison Funèbre* van Hector Berlioz op het Valery Gergiev Festival In Rotterdam.

Sinds enkele jaren is Coen van 't Hof ook als dirigent zeer actief. Naast enkele gastdirecties aan het Koninklijk Conservatorium te Den Haag en bij Het ASKO-ensemble dirigeert hij nu een aantal ensembles, waaronder de Brassband Haarlem. Sinds september 2004 is hij als vaste dirigent verbonden aan het Zaans Symfonie Orkest. In die korte periode heeft hij het orkest uitstekend naar zijn hand weten te zetten en de onderscheidende leden heel wat geleerd.

Adriaan Kramer werd op 1 december 1977 in Zaandam geboren en is opgegroeid in Koog a/d Zaan. Toen hij elf was, meldde hij zich als lid van het Zaandijks Fanfare Corps. Zijn instrument was de bugel en hij kreeg daar les van Arnold van 't

Ent, de docent 'klein koper'. Na vier jaar verruilde hij de bugel voor de trompet, omdat hij er inmiddels achter was gekomen dat hij in de muziek verder kon en wilde.

Na het behalen van het MAVO-diploma in 1994 aan het Pascal College Zaandam, werd Adriaan, hij was toen nog maar 16 jaar, aangenomen in het eerste jaar van het Conservatorium van Amsterdam. Hij kreeg daar les van Peter Masseurs. Hij rondde zijn trompetstudie eerste fase (vroeger heette dat het diploma docerend musicus) af in 1999 en de tweede fase (vroeger was dat de kwalificatie uitvoerend musicus) in 2001.

Tijdens en na zijn conservatoriumtijd heeft Adriaan in het Nationaal Jeugd Fanfare Orkest gespeeld, speelde hij met enige regelmaat als invaller hij onder andere de Marinierskapel, het Noord-Hollands Philharmonisch Orkest, de musicals Elisabeth en Titanic, het Nederlands Kamer Orkest en het Residentieorkest. Ook was hij solist met het strijkorkest van de Holland Music Sessions in het Concertgebouw te Amsterdam. Verder heeft hij masterclasses gevolgd bij Doc Severinsen en Bobby Shew.

Sinds 1999 is Adriaan 1^e trompettist bij Holland Symfonia te Amsterdam, de nieuwe naam voor het Nederlands Ballet Orkest.

Het verhaal van **Ludwig van Beethoven** is genoegzaam bekend: de nors kijkende, dove componist, wiens borstbeeld op menig piano stond. Omdat het Zaans Symfonie Orkest de laatste jaren heel wat van zijn werken heeft gespeeld, is zijn leven en werken in de diverse programmaboekjes uitgebreid aan de orde geweest.

Daarom nu een korte

samenvatting. Geboren op 16 december 1770 in Bonn als telg uit een van oorsprong Vlaams geslacht van kleine zelfstandigen in de muziek. Zijn vader had al snel door dat hij met een talentrijke nakomeling te maken had en zette alles op alles om van zijn zoon een wonderkind te maken. Kleine Ludwig zou dan voorgoed een einde kunnen maken aan de betrekkelijke armoede van de familie. Dat streven lukte alleen op het muzikale gebied: als zevenjarige pianist debuteerde hij in Keulen, op elfjarige leeftijd kende hij *Das Wohltemperierte Klavier* uit het hoofd en toen hij dertien was, verschenen zijn eerste pianosonates in druk. De keerzijde van deze eenzijdige opvoeding was dat Ludwig nauwelijks naar school is geweest en onbeholpen was –en bleef- in het leggen en onderhouden van sociale contacten.

In 1787 vertrok Beethoven naar Wenen waar hij wat lessen nam bij Mozart. Na diens dood was hij even

leerling van Haydn en Salieri. Ondanks zijn onderontwikkelde sociale vaardigheden wist hij zich te handhaven als een kunstenaar die in de aristocratische kringen op blijvende waardering kon rekenen. Net als Mozart koos hij voor het vrije kunstenaarschap, niet gebonden aan één adellijke opdrachtgever en een garantie voor onbelemmerde artistieke vrijheid. Anders dan zijn voorbeeld was hij in staat keihard met uitgevers te onderhandelen, wat hem een welhaast zorgeloze financiële onafhankelijkheid opleverde. Ook toen hij door zijn steeds erger wordende doofheid niet meer als musicus kon soleren en dientengevolge ook geen gage kon toucheren.

Beethoven leidde een eenzaam, maar tumultueus leven. Hij woonde er op talloze, sommigen beweren wel een stuk of zeventig, vrijgezellenkamers, waaruit hij telkens moest vertrekken na ruzie met zijn hospita's.

Regelmatig ging hij dan logeren bij een van zijn aristocratische weldoeners. Ook met hen kreeg Beethoven regelmatig onenigheid, omdat zij vonden dat hij zich wat al te onafhankelijk opstelde, revolutionaire denkbeelden ventileerde en een vrijgevochten gedrag aan de dag legde.

Beethoven wordt algemeen beschouwd als de grote vernieuwer in de muziek op de grens van classicisme naar

romantiek. Zijn eerste kwartetten, pianosonates en symfonieën sluiten nauw aan bij de idealen van de grote klassieke voorbeelden als Mozart en Haydn. In zijn middenperiode gaat hij meer zijn eigen weg. Uit deze periode stammen ook de ouvertures zoals Coriolan en Egmont die u vanmiddag hoort.

In deze middenperiode zocht Beethoven naar nieuwe wegen en andere expressiemogelijkheden om zijn levensvisie te verklanken. Het is bekend dat Beethoven sympathiseerde met de positief ingestelde, naar vrijheid strevende stroming van de Verlichting die overal in Europa opgeld deed. Het levensmotto van Beethoven - weerstand bieden aan de tegenslagen en van daaruit kracht genereren om verder te gaan - vertaalde hij in heroïsche klanken met een hoog militair gehalte. Het monumentaal opgezette vijfde pianoconcert dat het ZSO een paar jaar geleden uitvoerde, is daar een sprekend voorbeeld van.

In de tweede periode van zijn scheppend kunstenaarsschap, zo tussen 1800 en 1816, stelde Beethoven zich erg onafhankelijk op. Dat zie je onder meer in de tweede symfonie die het ZSO een jaar geleden ten gehore bracht. Dat stuk kent in het eerste deel een ongewoon lange en monumentale inleiding. Monumentaliteit, expressieve geladenheid, contrasterende thema's die leiden tot dramatische ontwikkelingssecties en uitvoerige coda's kenmerken deze stijlperiode. U zult het ook horen in de Egmont-ouverture.

Vooraf met zijn muziek uit de tweede periode heeft Beethoven veel invloed gehad. Zijn navolgers waren met name gefascineerd door de revolutionaire elementen in zijn werk, door de vrije, impulsieve, mysterieuze en demonische geest ervan en misschien wel het meest door de onderliggende opvatting dat muziek een vorm van

zelfexpressie is. Door zijn romantische opstandigheid die regels verwierp, aanpaste of veranderde is Beethoven de grootste ontwrichtende kracht in de muziekgeschiedenis geworden. Na hem zou alles anders worden.

Beethoven schreef in totaal elf ouvertures, alle op te vatten als (piep)kleine symfonieën. De muziek van de Egmont schreef hij in 1809 op verzoek van de directeur van het keizerlijk theater in Wenen en moest dienen ter omlijsting van de opvoering van Goethes toneelstuk over de opstand tegen de Spanjaarden. Hij wilde met alle plezier aan dit verzoek voldoen, omdat hij grote bewondering had voor Goethe. In een brief van 21 augustus 1810 schrijft hij: 'Ik heb louter uit liefde voor de dichter gecomponeerd en om dit te bewijzen, heb ik er helemaal niets voor aangenomen van de theaterdirectie. Ze zijn hiermee akkoord gegaan en als beloning hebben ze mijn muziek op de gebruikelijke wijze en zoals ze altijd gedaan hebben, *zeer onzorgvuldig* behandeld.' De

bewondering was overigens wederzijds. Goethe zelf was vol lof over de compositie. Hij vond dat Beethoven precies had aangevoeld wat zijn bedoeling met het stuk was geweest en dat hij alle belangrijke onderdelen van de tragedie in

© William Bramhall

daarbij passende muziek had weergegeven. Opvallend is dat het stuk, ook zonder het toneelspel, een enorme zeggingskracht heeft.

De driedelige ouverture begint in mineur en eindigt, ondanks de verbeelde dood van de graaf van Egmont in majeur. Het stuk begint in de sombere toonsoort van F-klein met een langzaam, indrukwekkend intro. In dit eerste deel is het statige ritme van een Sarabande te herkennen. Op deze manier legt hij een link met het Spaanse hof en de hertog van Alva. Dit thema loopt over in het tweede deel, het Allegro, maar dan is de statigheid verdwenen en klinkt de onrust en wanhoop van de onderdrukte Nederlandse bevolking door. Het tweede thema staat voor de graaf van Egmont en zijn strijd voor de vrijheid. Dit thema wordt herhaald en afgewisseld met een rustig gedeelte dat symboliseert dat het even rustig is in de strijd. Dit deel breekt op een dramatische wijze af: eerst komt het hele orkest samen in een soort trommelslagenritme dat de gang van de graaf van Egmont naar het schavot verbeeldt. In de snerpemde vioolklanken hoor je de suizende bijl die Egmont decapiteert. Na de executie, de overwinning van het kwaad, volgen de weklachten in de vorm van zachte mineur-akkoorden bij de houtblazers. Dan verandert de toonsoort in majeur om de bijna triomferende volksopstand te verklanken. Dit deel begint met dezelfde loopjes als waarmee het Allegro opende, maar dan omhooggaand, om aan te geven dat de oude orde letterlijk op zijn kop staat. Om de overwinning nog meer glans te geven voegt Beethoven nog een schreeuwende piccolo toe aan de toch al hoge vioolnoten. Beethoven heeft dit stuk niet op tijd af gekregen: hij was zelfs drie weken te laat. De eerste opvoering van het toneelstuk had toen al plaatsgevonden.

Als u het gevoel hebt dat de Egmont thuis heel anders klinkt, dan kan dat natuurlijk aan uw installatie liggen.

Neemt u uw CD eens mee naar onze winkel. Dan kunt u met eigen oren horen hoe die ook klinken kan.

De trompet is een blaasinstrument dat een lange geschiedenis kent. Toch bestaat het instrument zoals wij dat wij nu kennen nog maar anderhalve eeuw. Voor wie alle details wil weten, is

een bezoekje aan de website www.trompet.nl zeker de moeite waard.

De oervorm van de trompet is een lange rechte pijp die de Romeinen al in hun legers gebruikten om signalen te kunnen geven. De Arabische legers in de tijd van de kruistochten beschikten zelfs over militaire bands die tijdens de slag vrolijke wijsjes speelden om de indruk te wekken dat alles goed verliep. Dit gebruik werd overgenomen en lange tijd was het een privilege van de hoge adel om trompetters in dienst te hebben. De naam *trombetta* komt voor het eerst voor in een gedicht van Dante en stond voor het instrument met de betrekkelijk kleine afmetingen. Voor de eerste opvoering van Verdi's opera de *Aïda* heeft men speciaal voor de sfeer in de beroemde Triomfmars een rechte *Aïda-trompet* met een lengte van anderhalve meter nagebouwd.

Rond 1400 was de kennis van metaallegeringen zo ver gevorderd dat instrumentbouwers in staat waren de (toch nog) lange buizen te buigen. Min of meer tegelijkertijd ontwikkelde men de schuiftrompet. De trompettist hield

dan het mondstuk vast en schoof de rest van het instrument heen en weer, zodat hij andere tonen kon produceren. Sinds de zeventiende eeuw maakt het deel uit van de doorsnee bezetting van de Europese orkesten. Niet vreemd als je bedenkt dat de spelers in dienst waren van naar heldhaftige tijden verlangende edellieden. Maar ook in de geestelijke muziek werd van de trompet gebruik gemaakt. Sindsdien is het instrument steeds meer aangepast aan de andere eisen die eraan werden gesteld. Bach schreef in enkele van zijn cantates bijvoorbeeld de hierboven genoemde schuiftrompet voor, maar ruim een eeuw later ontwikkelde men een trompet vervaardigd met een lange, conische buis en twee of drie ventielen, de zogenaamde Bachtrompet. Met dit instrument was het op eenvoudiger wijze mogelijk de zeer hoge partijen in Bachs muziek te spelen. Dat Bach veel muziek voor trompet geschreven heeft, komt overigens doordat hij in Leipzig in contact kwam met een virtuoze speler: Gottfried Reiche.

Met componisten als Beethoven, Mozart en Haydn kreeg de trompet een andere functie. In plaats van een op de voorgrond tredend heroïsch klinkend instrument krijgt het meer een tutti-rol met een ritmisch-melodische functie. En dat had zijn uitwerking op de ontwikkeling van het instrument. Alom probeerde men het te vervolmaken en de bespeler in staat te stellen met minder moeite alle tonen te kunnen spelen.

Het trompetconcert dat Haydn in 1796 schreef voor een andere virtuoos Anton Weidinger, was speciaal bedoeld voor een toen net nieuw bedachte variant met een drietal kleppen zoals die nu bij andere instrumenten bekend zijn.

De ventieltrompet deed halverwege de negentiende eeuw zijn intrede en verdrong alle andere vormen. Met behulp van deze techniek hoefde de trompettist zich niet langer te beperken tot het louter spelen van harmonie- en vulstemmen.

Het Zaans Symfonie Orkest heeft het voornemen om begin april 2005 in samenwerking met een operettevereniging een zogenaamde Weense Avond te organiseren.

Wilt u precies het waar en wanneer weten, dan kunt u het best onze website bezoeken:

www.zaansymfonie.nl

Joseph Franz Haydn werd geboren op 31 maart 1732 te Rohrau als zoon van een wagenmaker en de op een na oudste in een gezin van twaalf kinderen. Zijn vader, die een niet onverdienstelijk amateur-harpist was, had oog voor de muzikale talenten van zijn zoon en liet hem voor muzikant leren bij een neef, de dorpsonderwijzer Johann Franck in Hainburg.

Van hem kreeg hij vioollessen en leerde hij pianospelen. Tevens onderwees hij de jonge Haydn in de eerste beginselen van het componeren. Prettig had Haydn het daar niet en dus was hij blij dat hij in 1740 werd gevraagd als sopraan in het knapenkoor van de Stephansdom in Wenen. Hij ontving daar een algemene muzikale opleiding die onder meer inhield dat hij daar zijn viool- en pianostudie kon voortzetten. Van dat koor maakte hij deel uit tot 1749 (vanaf 1745 samen met zijn broer Michael). Hoewel koorleider Karl Georg Reutter een bekwaam componist was, heeft Haydn van deze drukbezette musicus nauwelijks iets geleerd op compositorisch gebied. Niettemin stond voor hem vast dat hij componist zou worden. Toen hij in 1749 als gevolg van zijn stemwisseling het koor moest verlaten, probeerde hij met losse baantjes de kost te verdienen. Zo ving hij wat geld als kerkzanger en door het geven van muzieklessen. Zijn belangrijkste bron van inkomsten vormde het componeren van en het meespelen in serenades die alom in de open lucht werden uitgevoerd. Die bezigheid werkte later in zijn orkestwerken vooral door in de behandeling van de blazers. Verder waren voor

zijn muzikale vorming de lessen die hij gaf en het begeleiden van de zanglessen van de Italiaan Nicolò Porpora van belang. Deze bracht hem namelijk in aanraking met de opera en met vooraanstaande componisten als Wagenseil, Gluck en Dittersdorf. In 1759 kreeg hij zijn eerste aanstelling als muzikleider aan het hof van de Boheemse edelman graaf Von Morzin. In die periode schreef hij zijn eerste symfonie. Het zouden er 108 worden. Nadat de kapel van Von Morzin wegens bezuinigingen moest worden opgeheven en Haydn dientengevolge werd ontslagen, kwam hij in 1761 als tweede kapelmeester in dienst van vorst Paul Anton Esterházy in Eisenstadt. De Esterházy's voerden een bijzonder hoge culturele standaard: 's winters in hun residentie vlakbij Wenen en 's zomers in hun Hongaarse paleis dat Versaillesachtige trekken had.

Haydn kreeg het in deze cultuurminnende omgeving ontzettend druk. Hij componeerde, dirigeerde, leidde opera's en speelde kamermuziek op de vele muziekavonden. Zijn muzikale arbeid verrichtte hij echter nogal geïsoleerd, namelijk buiten Wenen. Toch is deze periode van groot belang voor hem geweest. Hij werd namelijk in de gelegenheid gesteld ongebreideld te experimenteren in het schrijven van symfonieën. Maar ook in andere genres was hij buitengewoon productief. Zo schreef hij muziek voor de baryton, een moeilijk te bespelen snaarinstrument, waarop Nicolaus uitblonk.

Ook componeerde hij voor de Esterházy's een hele reeks komische opera's, 24 in totaal. Nadat hij echter opera's van Mozart, met wie hij in 1782 bevriend raakte, had leren kennen, realiseerde hij zich dat de zijne nooit een zelfde peil zouden halen. Voor het overige bewonderden zij elkaar wederzijds.

De bezoekers aan het hof van Esterházy waren zo enthousiast over wat zij daar gehoord hadden, dat zij Haydn's naam overal in Europa noemden. Zo kwam het dat hij opdrachten kreeg voor bijvoorbeeld de openbare concerten van de Loge Olympique in Parijs (zes Parijse symfonieën) en voor de kathedraal van Cadix in Spanje (Die sieben letzte Worte Christi, aanvankelijk in orkestvorm, later ook als strijkkwartet en als oratorium). Vanwege deze bekendheid kon hij in 1790, toen Nicolaus gestorven was en diens opvolger de kapel ophief, kiezen tussen een uitnodiging om naar Napels te gaan en een voor Londen. Hij koos voor het laatste. Napels was immers een operastad. Daardoor verbleef hij tijdens de Franse Revolutie van 1791 tot 1792 en van 1794 tot 1795 in de Engelse hoofdstad. Daar schreef hij de laatste twaalf van zijn in totaal ruim honderd symfonieën; zij behoren tot zijn meest gespeelde, zoals de beroemde Symfonie met de paukenslag (nr. 94).

LOERAKKER

VIOOLBOUWERS SINDS 1936

Lid van de Nederlandse Groep van Violmakers

nieuwbouw - reparatie - restauratie
in- en verkoop van strijkinstrumenten
alle toebehoren - verhuur

Schagchelstraat 16 zw. 2011 HX Haarlem
Telefoon 023 - 532 28 37

geopend: dinsdag t/m vrijdag 12.00-17.00 zaterdag 10.00-16.00 uur

Ondanks zijn succes in Londen keerde Haydn in 1792 terug naar Wenen. Daar meldde zich een nieuwe leerling bij hem. Ene Ludwig van Beethoven wilde compositielessen van hem krijgen. Die samenwerking bleek weinig vruchtbaar, al voorspelde Haydn een grote toekomst voor Beethoven en voegde daar en passant aan toe dat hij er trots op was zijn leraar te zijn geweest.

Na definitieve terugkeer in Wenen schreef hij zijn laatste symfonische werk: het trompetconcert in Es dat u vanmiddag hoort. Het is opgebouwd volgens de regels van de symfonieën die hij vóór zijn Londense periode schreef. Het eerste deel is een tamelijk rustig Adagio in sonatevorm. De solo-trompet voert nu eens de boventoon en vermengt zich dan weer met het orkest of voert een dialoog met de strijkers. De trompettist kan zich uitleven, omdat Haydn de nieuwe mogelijkheden wilde benutten

die de trompet geschikt hadden gemaakt voor het spelen van toonladders en arpeggio-gedeelten.

Het tweede deel is een in 6/8' geschreven Andante dat begint met een door het orkest gespeeld prachtig cantabile. De trompet neemt het daarna over en ontwikkelt het thema verder. Dit deel brengt de luisteraar in een serene gemoedstoestand, die te vergelijken is met die welke Mozart weet te bewerkstelligen in zijn rustige tweede delen. Het derde deel stelt de solist weer in staat zijn virtuositeit te laten horen, waarbij hij soms de vrije hand krijgt. Tot uiteindelijk orkest en solist weer tezamenkomen in een vrolijk slot.

Hoe gek het ook moge klinken, Haydn was helemaal niet tevreden met dit trompetconcert. Het schijnt dat hij ontevreden was omdat hij zijn mooiste concert had geschreven voor een instrument dat de zwerige muziek eigenlijk niet aankon. De later ontwikkelde ventieltrompet aan de mond van een virtuoos trompettist laat het werk nu beter tot zijn recht komen dan in Haydns eigen tijd.

Naar het voorbeeld van Händel wijdde Haydn zich daarna aan miscomposities en het oratorium. Tussen 1796 en 1802 verschenen zijn zes belangrijkste missen waaronder de Schöpfungsmesse (1801). In diezelfde jaren ontstonden tevens zijn twee grote oratoria: Die Schöpfung (1798) en Die Jahreszeiten (1801).

Met deze werken kwam een eind aan zijn geweldige scheppingskracht en na zijn dood, op 31 mei 1809, raakte

hij vrij snel in de vergetelheid. Zijn roem werd verdrongen door die van Beethoven en van de daaropvolgende romantische generaties. Haydn wordt overigens nu weer met Mozart en Beethoven in één adem genoemd als de grote Weense klassieke componisten.

Misschien is hij wel de belangrijkste, omdat hij de fundamenteen gelegd heeft, waarop de anderen hebben kunnen (voort)bouwen. En zonder goede fundering stort elk gebouw in.

SIEM DE BORDER

tweewielerspecialist

Speciaalzaak in rijwielen, bromfietsen en onderdelen

Hogendijk 114, 1506 AK Zaandam
Telefoon 075-6160235
Fax 075-6172584

Zaanweg 30, 1521 DK Wormerveer
Telefoon 075-6217630

Bij **Franz Peter Schubert** denken sommigen aan forellen, anderen aan romantische liederen of aan die man met het ziefenfondsbrilletje. Een productief mannetje van nog geen

FRANZ SCHUBERT

een meter zestig dat in de 31 jaar dat zijn leven maar duurde een enorm oeuvre geschapen heeft. In twintig jaar tijd schreef hij onder andere dertien opera's, zeven missen

(waaronder de beroemde Deutsche Messe, negen symfonieën, veel kamermuziek, een zeer grote hoeveelheid pianowerken en meer dan zeshonderd liederen. Hij moet zich hebben doodgewerkt. De laatste tien jaar van zijn leven zagen er zo uit: van 's morgens vroeg tot na de middag componeren, 's middags eten, lezen en wandelen en 's avonds doorzakken met vrienden in de kroeg of bij een van hen thuis. Daarbij werd piano gespeeld, veel gezongen en nog meer gediscussieerd.

Hij werd op 31 januari 1797 geboren als dertiende kind van onderwijzer en amateur-cellist Franz Theodor in een plaatsje vlakbij Wenen. Al snel bleek dat de kleine over een grote muzikale aanleg beschikte en de lessen op viool, orgel en piano van zijn vader snel oppikte.

Bovendien bleek dat hij ook goed bij stem was en op elfjarige leeftijd werd hij als koorknaap toegelaten tot de Wiener Hofkapelle. In het daaraan verbonden keizerlijke seminarie, ook wel het Konvikt genoemd en beroemd

geworden als de bakermat van de Wiener Sangerknaben, kreeg hij zijn verdere opleiding. Eerst als violist, al snel als concertmeester en dirigent in het schoolorkest raakte hij vertrouwd met de symfonieën van Haydn en Mozart. In deze periode begon hij zelf ook te componeren met wat kleine kwartetten, pianostukken en liederen, ja zelfs een eerste symfonie. Wegens stemwisseling verliet Schubert in 1813 de Hofkapelle en begaf zich, naar verluidt om de dienstplicht te ontduiken, in het onderwijs, op de school van zijn vader. Lesgeven bleek niks voor hem. Hij wilde componeren, en dat deed hij. Zeer tot ongenoegen van zijn vader die vond dat zijn zoon op een onfatsoenlijke manier een karige boterham verdiende. Zo leefde hij voor de rest van zijn leven in armoede, mede door zijn gebrek aan zakelijk inzicht. "De staat moet mij maar onderhouden, ik kan nu eenmaal alleen maar componeren", schijnt hij ooit gezegd te hebben. De familie Esterházy, u heeft ze al ontmoet in het stukje over Haydn, hebben dat 'verzoek' daadwerkelijk ingewilligd. Zij namen Schubert als muziekleraar in dienst en zodoende verbleef hij in de zomers van 1818 en 1824 op hun vorstelijke paleis in Hongarije. Op muzikaal gebied was hij eigenlijk autodidact. Als vijftienjarige bestudeerde hij zorgvuldig het werk van andere grote componisten zoals Beethoven, Mozart en Haydn. In veel instrumentale werken van Schubert is de invloed van deze Weense klassieken groot, vooral die van Mozart. Toen hij 18 was, schreef hij twee symfonieën, vier opera's, twee missen pianosonates, 'n strijkkwartet en maar liefst 150 liederen.

Naarmate Schubert rijpte als componist werd hij echter veeleer een bruggenbouwer tussen de gestructureerde klassieken en de nieuwe gevoelsbeweging, de Romantiek.

Hoewel de symfonieën van Schubert nu een vaste plaats binnen het orkestrepertoire hebben verworven, waren ze

tijdens zijn leven minder succesvol. Hij heeft bijvoorbeeld niet mogen meemaken dat ze op grote openbare concerten werden uitgevoerd. Sommige bleven zelfs in de la liggen en werden pas veel later ontdekt. Zijn negende symfonie ('de grote in C') werd bijvoorbeeld pas in 1839 ontdekt door Schumann en uitgevoerd door Mendelssohn. Na zijn dood werden overigens nog schetsen en fragmenten gevonden van nog eens vijf andere symfonieën. Zijn bescheiden roem dankte hij vooral aan zijn liederen en kamermuziek. Op 19 november 1828 stierf Franz Schubert, over de doodsoorzaak wordt nog altijd gestic.

De kleine symfonie in C, ofwel de zesde ademt, volgens sommige deskundigen, de sfeer van Rossini, die in die tijd (1817) bij het Weense publiek heel populair was. Schubert werkte eraan tussen oktober 1817 en februari 1818. Het is luchtige muziek zoals nog nooit eerder gecomponeerd was voor een symfonie. Waarschijnlijk werd deze 6^e symfonie voor het eerst gespeeld door een amateur-orkest onder leiding van Schubert zelf.

De opening met een gedragen Adagio gaat al snel over in een Allegro. De houtblazers beginnen daarin met het eerste thema dat door het hele orkest in een fortissimo herhaald wordt. Dat thema komt later in dit deel nog even terug, maar voor het zover is, heeft Schubert al een tweede thema aangevat. Net zo speels als het eerste, met voortdurende snelle wisselingen van pianissimo naar fortissimo.

Het tweede deel, het Andante, laat een semi-dramatische mengeling horen van blazers en strijkers in een melodie met eenvoudige, maar aangename variaties. Ook in intensiteit, want deel begint en eindigt met een pianissimo, maar daartussenin mag het wat Schubert betreft ook wat feller. Voor het derde deel verving Schubert het traditionele Menuet door een flitsend

Scherzo, zoals eerder Beethoven dat deed. Ook de ritmiek doet aan Beethoven denken. Het luchtige en snelle Presto wordt gevolgd door een daarmee contrasterend Piu lento, waarna het Presto-deel wordt herhaald. Het vierde deel, de finale Allegro moderato geeft de strijkers de ruimte die zij de blazers in het eerste deel moesten geven. Eerst in een dartel thema, later in zich herhalende beweging, om tenslotte toch ook de blazers weer toe te laten in de laatste maten. In dit deel komen passages voor die sterk doen denken aan een vrolijk volksfeest.

Leden van het Zaans Symfonie Orkest

Eerste viool

José Vosbergen-den
Teuling
Anja Blekkenhorst -
Stalknecht
Peter Krul
Agnes Leguit-Ingenhoes
Ton Olsthoorn
Roeland Wezelenburg

Tweede viool

Ellis Verreyt-Couteaux
Ruth Cobelens
Klaaske Mulder - van der
Ploeg
Ton Roling
Marja Sinkeldam - Kramer

Altviool

Helga Bakker – Steketee
Tineke Ferdinandusse -
Heuff
Wobbe Treffers

Cello

Willem Bouman
Miep Lodder-Bax
Marie-José Muller
Herman Tromp

Contrabas

Rinze Heininga
Hans Vorpahl

Fluit

Adri Boon
Jacco Verburgt

Hobo

Nelly Jongh

Klarinet

Kees Heistek
Louise Nieuwenhuys

Fagot

Adri Lodder
Fred van Draanen

Hoorn

Peter Andrea
Tim Knol

Trompet

Edwin Duineveld
Ben Sluik

Pauken

Leida Zandstra

